

Mead OSMANI

KONGRESI I BERLINIT DHE NDRYSHIMI I KUFIJVE TË VILAJETIT TË KOSOVËS

Abstrakt:

Kongresi i Berlinit i vitit 1878 është një ngjarje e rëndësishme për Perandorinë Osmane dhe Ballkanin. Ballkani dhe kufijtë e tij u rikonfiguruan me nënshkrimin e kësaj marrëveshje. Kjo marrëveshje ishte edhe fillimi i largimit së Perandorisë Osmane nga Ballkani. Lufta ruso-osmane e viteve 1877-78 dhe me Traktatin e Shën Stefanit të nënshkruar midis Perandorisë Osmane dhe Rosisë, dëshira e Rosisë për të zgjidhur Krizën Lindore vetëm për interesat e saj, pa marrë parasysh ekuilibrin midis shteteve evropiane, i shtyu shtetet evropiane të organizonin Kongresin e Berlinit. Si rrjedhojë e kësaj u nënshkrua Traktati i Berlinit i cili hoqi një pjesë të tokave shqiptare nga sundimi osman, por edhe e ndau Ballkanin në elementë kombëtarë që do të ishte vështirë të ribashkoheshin më pastaj. Me Kongresin e Berlinit, Perandoria Osmane kishte njohur pavarësinë e Serbisë dhe Malit të Zi. Kështu, në këtë Kongres Sanxhaku i Nishit që deri në atë kohë ishte pjesë e Vilajetit të Kosovës ishte përfshirë në territorin e Serbisë.

Fjalët kyç: *Kongresi i Berlinit, Vilajeti i Kosovës, Perandoria Osmane, Rusia.*

Hyrje

Pas luftërave ruso-osmane dhe nënshkrimit të Traktatit të Shën Stefanit midis Perandorisë Osmane dhe Rosisë, u krijua shqetësimi se 70% e tokave nën administrimin osman në Evropë do t'u lireshin bullgarëve. Kjo situatë ngjalli frikë tek fuqitë e tjera evropiane dhe shtetet ballkanike, sepse krijimi i një shteti të madh bullgar në Ballkan mund të ndryshonte balancën politike dhe ushtarake në rajon.¹ Me këtë

¹ Bekir Sıtkı Baykal, "100. Yıldönümü Münasebetiyle Berlin Kongresi Hakkında Bazı Düşünceler", *Belleten*, T.T.K. Basımevi, C. LII, S. 202, Ankara: Nisan 1988, 200; Gül Tokay, "Ayestefanos'tan Berlin Antlaşması'na Doğu Sorunu (Mart-Tem-

marrëveshje, ndikimi i Rusisë mbi territoret osmane bëhej tepër i madh, gjë që binte ndesh me interesat e Britanisë së Madhe. Ndërsa Austro-Hungaria shqetësohej seriozisht nga krijimi i një Bullgarie të madhe në territoret ballkanike, të cilat kishin rëndësi jetike për të. Pakënaqësia e shteteve ballkanike buronte nga fakti se nuk kishin përfituar aq territore sa kishin shpresuar. Serbia dëshironte të zotëronte Bosnjën, Hercegovinën dhe një pjesë të Maqedonisë; Rumania, megjithëse fitoi Dobrukhën, nuk donte t'i jepte Rusisë Besarabinë, ku banonin rumunë.² Duhet theksuar se në Shën Stefan kufijtë e vilajetit të Kosovës u prekën drejtpërdrejt nga Principata Serbe dhe ajo Bullgare. Sipas traktatit, sanxhaku i Nishit ndahej në dysh: kazaja e Shehirkujit (Piroti) dhe ajo e Vranjës i jepej Bullgarisë, ndërsa kazaja e Nishit dhe ajo e Leskovcit Serbisë.³ Për këtë arsye, serbët ishin të pakënaqur me Rusinë, pasi përveç tjerash dëshironin të zotëronin tërë territorin e sanxhakut të Nishit, gjë që e realizuan më vonë në Kongresin e Berlinit.⁴ Këta faktorë çuan në nevojën për një rishikim urgjent të Traktatit të Shën Stefanit, me synimin për të rivendosur ekuilibrin politik dhe për të siguruar stabilitetin në rajon.⁵

Me Traktatin e Shën Stefanit, ekuilibri i fuqive ndërmjet vendeve evropiane u zhvendos ndjeshëm në favor të Rusisë. Kjo gjendje rrezikonte të shkaktonte një konflikt të madh midis Britanisë së Madhe, Austro-Hungarisë dhe Rusisë, ku edhe Gjermania e Franca do të duhej të përfshiheshin, duke e shndërruar atë në një përplasje të gjerë ndërkombëtare me pasoja të rënda për stabilitetin e Ballkanit.⁶ Rusia, në fillim kishte pikëpamje negative për mbajtjen e një kongresi për

muz 1878)", *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç*, haz. İsmail Soysal, Ankara: T.T.K. Yayınları, 1999, f. 190-191.

² Ali İhsan Gencer, "Berlin Antlaşması" *D.İ.A.*, C. V, İstanbul: T.D.V. Yayınları, 1992, f. 516.

³ Për më tepër shih hartën e Traktatit të Shën Stefanit, qasur më: 28/03/2026: <https://collections.library.yale.edu/catalog/15498770>

⁴ Masar Rizvanolli, *Lufta e Serbisë dhe e Malit të Zi për pushtimin e tokave shqiptare gjatë krizës lindore 1875-1878*, Shoqata e Intelektualeve Jakova, Gjakovë, 2007, f. 25-50.

⁵ Baykal, "100. Yıldönümü Münasebetiyle Berlin Kongresi...", f. 190-191.

⁶ Misha Glenny, *Balkanlar 1804-1999 Milliyetçilik, Savaş ve Büyük Güçler*, İstanbul: Sabah Kitapları, 2001, 127; Nedim İpek, *Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri*, Ankara: T.T.K. Yayınları, 1999, f. 111.

të korrigjuar Traktatin e Shën Stefanit. Megjithatë, asnjë nga shtetet evropiane nuk donte që rusët të kenë dalje në detet Adriatik dhe Egje. Për këtë arsye, rusët ishin të detyruar të jepnin pëlqimin për mbajtjen e kongresit.⁷ Përveç kësaj, para fillimit të kongresit, Britania e Madhe kishte deklaruar se do të mbështeste Perandorinë Osmane, me kusht që Qiproja t'u jepej atyre si bazë (ushtarake) dhe kështu osmanët ishin detyruar të pranonin këtë ofertë.⁸ Kështu, ishte vendosur që të organizohej një kongres në Berlin si një hap i ri pas armëpushimit të Edrenesë dhe Shën Stefanit për t'i dhënë fund Luftës Ruso-Osmane të viteve 1877-1878 dhe për të krijuar një atmosferë paqeje më pas.⁹

Kongresi i Berlinit dhe ndikimi i tij në copëtimin e tokave të Vilajetit të Kosovës

Pasi u vendos që të mbahej një Kongres për të korrigjuar Traktatin e Shën Stefanit, propozimi i Bismarkut për të marrë rolin e arbitrit në këtë kongres u pranua.¹⁰ Kështu, Kongresi nisi më 13 qershor të vitit 1878 në Berlin të Gjermanisë. Ai u zhvillua me pjesëmarrjen e përfaqësuesve të 6 shteteve. Këto shtete kishin nënshkruar më parë marrëveshjet e Parisit dhe Londrës: Gjermania, Britania e Madhe, Franca, Rusia, Austro-Hungaria dhe Italia. Gjatë këtij Kongresi u diskutuan çështje të shumta politike dhe territoriale, duke përfshirë rishikimin e kufijve të Ballkanit dhe mënyrën e rivendosjes së ekuilibrit midis fuqive evropiane, në përpjekje për të shmangur një konflikt të ri në rajon.¹¹ Përfaqësuesit e Perandorisë Osmane në Kongresin e Berlinit ishin Karateodor pasha, Mehmet Ali pasha dhe ambasadori osman në Berlin Sadullah beu, i

⁷ Gencer, "Berlin Antlaşması", f. 516.

⁸ Halil İnalcık, *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparartoluğu Üzerine Araştırmalar -IV.*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2016, f. 454.

⁹ Mahir Aydın, "Doksanüç Savaşı Sonrasında Balkanlar", *Balkanlar Ve Göç*, ed. Ali Fuat Örenç-İsmail Mangaltepe, Bursa: Bursa Kültür A.Ş. Yayınları, 2013, f. 128.

¹⁰ Baykal, "100. Yıldönümü Münasebetiyle Berlin Kongresi...", f. 200; Tokay, "Ayes-tefanos'tan Berlin Antlaşması'na Doğu Sorunu, 190-191; Glenný, *Balkanlar 1804-1999...*, f. 127.

¹¹ Grup autorësh, *Historia e Popullit Shqiptar*, V. II., Akademia e Shkencave e Shqipërisë Instituti i Historisë, Tiranë: Botimet Toena, 2002, 161; Glenný, *Balkanlar 1804-1999...*, f. 135.

cili do t'i bashkëngjitej këtyre dyve në Berlin.¹² Delegacioni Osman nuk kishte të drejta të barabarta me ato të Fuqive të Mëdha. Ai mund të diskutonte për çdo çështje të rendit të ditës, mirëpo nuk kishte të drejtë të votonte për vendimet e Kongresit.¹³ Megjithatë, Perandoria Osmane kishte bërë një ofertë prej nëntë pikash në Kongresin e Berlinit ku në pikën nr. 6 kishte kërkuar që: “Kufiri i vjetër i Principatës Serbe duhet të lihet ashtu siç është dhe të braktiset aneksimi i vendeve si Nish, Leskofc dhe Shehirkof”. Shteti osman ishte i vetëdijshëm për rëndësinë strategjike dhe historike që kishte Sanxhaku i Nishit. Mirëpo, duke qenë se Fuqitë e Mëdha kishin rol përcaktues në vendimet e Kongresit të Berlinit, atëherë për delegacionin osman propozimi ishte më shumë një manovër diplomatike, e cila nuk merrte përsipër konsekuencat e mëvonshme të Kongresit të Berlinit në raport me copëtimin e këtyre territoreve në favor të politikës pansllaviste në Ballkan.¹⁴

Me ftesën e Fuqive të Mëdha, shtetet ballkanike si Serbia, Greqia, Bullgaria, Rumania dhe Mali i Zi kishin dërguar në Berlin delegacionet e tyre qeveritare, të cilat paraqitën dhe mbrojtën në seanca të veçanta të Kongresit kërkesat e tyre politike e territoriale. Në këtë drejtim, edhe shqiptarët, përmes Lidhjes së Prizrenit dhe dhjetëra peticioneve të qershor–korrik 1878, i parashtruan Kongresit të Berlinit kërkesa për mbrojtjen e tërësisë territoriale dhe për autonomi. Megjithatë, Fuqitë e Mëdha e injoruan plotësisht këtë çështje, duke ndjekur vetëm interesat e tyre gjeopolitike. Pas një muaji diskutimesh, më 13 korrik 1878 u nënshkrua Traktati i Berlinit, i cili reduktoi ndjeshëm përfitimet e Rusisë. Bullgaria mbeti principatë nën sovranitetin osman, por me kufij të zvogëluar; në jug u krijua provinca autonome e Rumelisë Lindore. Maqedonia dhe krahinat lindore të Shqipërisë mbetën nën sundimin osman. Kongresi njohu pavarësinë e Rumanisë, Serbisë dhe Malit të Zi. Me këmbënguljen e Austro-Hungarisë u vendos që Serbia të mos zgjerohet nga ana jugore (në drejtim të Novi Pazarit, Mitrovicës dhe Prishtinës, të cilat Vjena i lakmonte për vete), por nga ana juglindore, duke i dhënë asaj sanxhakun e Nishit.¹⁵

¹² Daut Dauti, *Britania dhe Çështja shqiptare gjatë rënies së Perandorisë Ottomane 1876-1914*, Shkup-Prishtinë-Tiranë: Logos A, 2020, f. 79.

¹³ Grup autorësh, *Historia e Popullit Shqiptar*, V. II., f. 161.

¹⁴ Mead Osmeni, *Sanxhaku i Nishit gjatë periudhës osmane (Shek. XIX)*, Instituti i Historisë “Ali Hadri” Prishtinë, 2022, f. 233.

¹⁵ Grup autorësh, *Historia e Popullit Shqiptar*, V. II., f. 161-163.

Perandoria Osmane kishte shpresuar që kushtet e Shën Stefanit në Kongresin e Berlinit do të ndryshoheshin në favor të saj, mirëpo përfaqësuesit e shteteve të mëdha në kongres kryesisht kishin ruajtur interesat e tyre në tokat osmane.¹⁶ Vlerësimi i kryetarit të komisionit, Bismark, bazohej në politikën e interesave dhe shtetet e vogla të sapokrijuara në tokat osmane, të cilat ishin në gjendje kolapsi, për të kishin pak rëndësi.¹⁷ Anëtarët e Kongresit një herë kishin shfuqizuar Traktatin e Shën Stefanit, më 13 korrik 1878, dhe më pas kishin nënshkruar Traktatin e Berlinit. Kështu, ishte bërë e qartë se Rusia, me gjithë fitoren e saj të madhe në Luftën Ruso-Osmane të viteve 1877-1878, nuk mund të pretendonte e vetme trashëgiminë osmane dhe për këtë arsye nuk mund ta zgjidhte Krizën Lindore në përputhje me dëshirat e saj.¹⁸

Marrëveshja e Berlinit përbëhet prej 64 neneve. Disa nga nenet më të rëndësishme në lidhje me këtë çështje janë përmbledhur si më poshtë:

- Bullgaria e Madhe¹⁹, e cila sipas Traktatit të Shën Stefanit shtrihej nga Malet Ballkan deri në Detin Egje dhe përfshinte edhe Maqedoninë, do të zvogëlohej duke iu rikthyer Perandorisë Osmane territori i Rumelisë Lindore. Në vend të saj do të krijoheshin Principata autonome e Bullgarisë me kryeqytet Sofjen. Kjo principatë do të ishte e pavarur në administrimin e punëve të brendshme, ndërsa në çështjet e jashtme do të mbetej nën sovranitetin e Perandorisë Osmane dhe do t'i paguante asaj taksë vjetore.

- Rumelia Lindore do të organizohej si një vilajet autonom me status të veçantë. Ajo do të qeverisej nga një guvernator i krishter dhe do të gëzonte autonomi në administrimin e punëve të brendshme. Megjithatë, në çështjet politike dhe ushtarake do të mbetej nën sovranitetin e Perandorisë Osmane.

- Bosnja dhe Hercegovina do të fitonin status autonom dhe, brenda një periudhe të caktuar, administrimi i tyre do t'i besohej Aus-

¹⁶ Gencer, "Berlin Antlaşması", f. 516-517.

¹⁷ Glenny, *Balkanlar 1804-1999...*, f. 135.

¹⁸ Beydilli, "Rusya", C. XXXV, f. 264.

¹⁹ Halil İnalçık Bullgarinë e Madhe të parashikuar nga Traktati i Shën Stefanit e emërtonte "Mbretëri Bullgare". Shih: Halil İnalçık, *Devlet-i Aliyye: Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar IV...*, f. 453.

tro-Hungarisë, megjithëse sovraniteti formal i Perandorisë Osmane mbi këto territore do të vazhdonte.

- Malit të Zi, Serbisë dhe Rumanisë iu njoh pavarësia e plotë. Për më tepër, Mali i Zi do të aneksonte portin e Tivarit (Antivarit) dhe do të siguronte dalje në Detin Adriatik; Serbia do të aneksonte Sanxhakun e Nishit, ndërsa Rumania rajonin e Dobrukhës.

- Greqia do të aneksonte rajonin e Thesalisë.²⁰

- Ata myslimanë, përfshirë edhe shqiptarët e shpërngulur dhunshëm, që kanë prona të paluajtshme në territoret (Nish) e aneksuara nga Serbia dhe që duan të vendosen jashtë Serbisë, mund ta bëjnë një gjë të tillë dhe njëkohësisht do të mund t'i ruajnë pasuritë e tyre të paluajtshme, ose t'i mbyllin nëse kanë dyqane, a t'ia lënë të menaxhohen nga një palë e tretë ose duke e menaxhuar me mjete të tjera dhe një komision prej anëtarëve osmanë dhe serbë do të finalizojë çështjen e pasurive të paluajtshme në një afat prej tre vjetësh.²¹

Pasojat e Kongresit të Berlinit në ndryshimin e kufijve të Vilajetit të Kosovës

Kongresi i Berlinit, i cili u konsiderua si fatkeqësia më e madhe pas disfatës së Vjenës dhe Traktatit të Karlofcit (26 janar 1699),²² ishte traktati në të cilin Perandoria Osmane në shekullin XIX pësoi më shumë humbje. Në fakt, procesi i shpërbërjes së Perandorisë Osmane ishte përsheptuar, sepse kishte humbur një tokë prej 212.450 km² dhe një popullsi prej pesë milionë e gjysmë.²³ Në këtë kuadër, sipas burimeve britanike në Kongresin e Berlinit vetëm Principata Serbe fitoi një territor prej 10.625 km² të Sanxhakut të Nishit.²⁴ Kështu, Kongresi përbën pikën e dytë të kthesës në Krizën Lindore, pra idenë e dëbimit të popullsisë nën Perandorinë Osmane nga Ballkani.²⁵

²⁰ Jusuf Buxhovi, *Kongresi i Berlinit 1878*, Prishtinë: Faik Konica, 2008, 267-291; İnalçık, *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparartoluğu Üzerine Araştırmalar -IV*, f. 453-454.

²¹ Buxhovi, *Kongresi i Berlinit 1878*, f. 284.

²² Abdülkadir Özcan., "Karlofça Antlaşması", *D.İ.A.*, C. XXIV, İstanbul: T.D.V. Yayınları, 2001, f. 504-507.

²³ İnalçık, *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparartoluğu Üzerine Araştırmalar -IV*, f. 454.

²⁴ Destani, *Muhaxhirët, Dosja Britanike, Spastrimi etnik i Toplicës, Nishit...*, f. 205.

²⁵ Hakkı Dursun Yıldız ed., *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, C. XI, İstanbul: Çağ Yayınları, 1993, f. 148.

Kongresi i Berlinit, ndonëse simbolizoi një pajtim që kishte siguruar paqen në Evropë për një kohë të shkurtër, nuk kishte mundur t'i kënaqte plotësisht palët. Në fakt, Rusia kishte fituar luftën, por ajo kishte humbur kredibilitetin në raport me ekuilibrin evropian, sepse nuk kishte mundur të arrinte rezultatet e dëshiruara, ishte armiqësuar me Austro-Hungarinë dhe Britaninë e Madhe dhe ishte distancuar edhe nga Gjermania.

Megjithëse Serbia ishte vendi i parë që hyri në luftë kundër Perandorisë Osmane në Rumeli, ajo në dallim nga sa pretendonte, nuk kishte mundur të fitonte shumë, përveçse të dominonte qytetet e rëndësishme strategjike dhe ekonomike të sanxhakut të Nishit.²⁶

Rrjedhimisht, viti 1878 përmbylli kapitullin shekullor të periudhës osmane në sanxhakun e Nishit. Baza vitale e ekonomisë, struktura shoqërore dhe fizionomia kulturo-arsimore e kësaj treve hynë në një fazë të re jete dhe funksionimi. Popullsia e kësaj treve, për shkak të forcave të reja politike dhe shtetërore, ndau në dysh historinë dhe ardhmërinë e saj.

Në Nish dhe rrethinën e tij më nuk mund të fliste përditshmëria e një shoqërie heterogjene në aspektin kombëtar, fetar dhe kulturor. Në këtë kontekst Principata e Serbisë e arriti shkëputjen e plotë nga varësia osmane dhe realizimin e pavarësisë shtetërore, dëbimin me dhunë të popullsisë jo serbe nga Nishi e rrethina e tij dhe shkatërrimin pothuajse të tërësishëm të arkitekturës së periudhës osmane në atë trevë.

Traktati i Shën Stefanit ishte një çështje mes Rusisë dhe Perandorisë Osmane, por me Kongresin e Berlinit ajo u shndërrua në një çështje e Fuqive të Mëdha evropiane. Parimi i ruajtjes së tërësisë territoriale të Perandorisë Osmane u shkel dhe, në vend që të sillte paqe, ky kongres u bë burim i konflikteve të ardhshme.²⁷

Pas Kongresit të Berlinit dhe me tërheqjen definitive të Perandorisë Osmane në fund të vitit 1878, Sanxhaku i Nishit iu njoh pushtimit dhe aneksimit të Principatës së Serbisë. Popullsia myslimane e asaj zone, e cila në shumicën e saj ishte shqiptare që më parë përbënte një pjesë të konsiderueshme të popullsisë së Sanxhakut të Nishit, ishte ndikuar

²⁶ Yıldız, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, C. XII, 150; Glenny, *Balkanlar 1804-1999...*, f. 137.

²⁷ Gencer, "Berlin Antlaşması", f. 517.

negativisht nga ky pushtim sa që për një kohë fare të shkurtër kishte mbetur pakicë.²⁸

Vlen të përmendet se janë parashtruar ankesa të shumta dhe të vazhdueshme nga shqiptarët e Sanxhakut të Nishit në lidhje me çështjen e patundshmërive dhe padrejtësitë e shumta që po përjetonin në atë periudhë, veçanërisht pas ndryshimeve politike të kohës. Këto ankesa u janë drejtuar legatës osmane në Beograd, si dhe ambasadorëve të huaj që ndodheshin në Serbi, me shpresën se do të ndërhyhej për mbrojtjen e të drejtave të tyre, pasi kjo çështje ishte e garantuar edhe në Kongresin e Berlinit me nenin XXXIX. Mirëpo, në realitet, nga ana e serbëve kjo marrëveshje nuk është respektuar aspak; përkundrazi, ata janë përpjekur në forma të ndryshme ta fshehin realitetin në terren dhe të shmangin çdo formë mbikëqyrjeje ndërkombëtare, duke mos lejuar që të qëndrojnë në Nish as përfaqësuesi osman.²⁹

Si përfundim, mund të themi se nga Kongresi i Berlinit (1878), Principata Serbe përfitoi 10.625 km² të Sanxhakut të Nishit (pjesë e Vilajetit të Kosovës), duke e shndërruar këtë ngjarje në një pikë kthese të Krizës Lindore dhe në fillimin e dëbimit të popullsisë myslimane nga Ballkani. Ndonëse solli një paqe të përkohshme në Evropë, ai nuk i kënaqi plotësisht palët. Viti 1878 shënoi fundin e periudhës osmane në Sanxhakun e Nishit. Struktura ekonomike, shoqërore dhe kulturore e kësaj treve u tjetërsua rrënjësisht, duke zhdukur larminë e mëparshme. Nga ana tjetër, Traktati i Shën Stefanit, si marrëveshje dypalëshe ndërmjet Rusisë dhe Perandorisë Osmane, u rishikua në mënyrë thelbësore në Berlin, duke e shndërruar Krizën Lindore në një çështje të gjerë ndërkombëtare nën administrimin e Fuqive të Mëdha. Shkelja e parimit të ruajtjes së tërësisë territoriale osmane e bëri këtë forum diplomatik një burim të qëndrueshëm tensionesh dhe konfliktesh të më pasme. Në këtë kontekst, shqiptarët e Nishit u përballën me padrejtësi të shumta, veçanërisht në çështjet pronësore. Megjithatë iu drejtuan me ankesa përfaqësive diplomatike osmane dhe ndërkombëtare, dispozitat që parashikonin mbrojtjen e të drejtave të tyre nuk u zbatuan nga autoritetet serbe. Pasojat e Kongresit të Berlinit lanë gjurmë të thella

²⁸ Osmani, *Sanxhaku i Nishit gjatë periudhës osmane...*, f. 213.

²⁹ Dauti, Çështja shqiptare në diplomacinë britanike 1877-1880, f. 89-99; Destani, *Muhaxhirët, Dostja Britanike, Spastrimi etnik i Toplicës, Nishit...*, f. 220-236.

dhe afatgjata në historinë e Vilajetit të Kosovës dhe të gjithë hapësirës ballkanike.

Harta I. Vilajeti i Kosovës para dhe pas luftës Ruso-Osmane gjatë viteve 1877-1878³⁰

□ □ □ □ □ Kufiri i Vilajetit të Prizrenit 1868-1874

..... Kufiri i Vilajetit të Kosovës 1877-1878

/// Territoret e pushtuara nga Serbia në Luftën Ruso-Osmane të viteve 1877/78

— Kufiri i Vilajetit të Kosovës 1878-1913

³⁰ <https://www.hgsoc.ios-regensburg.de/fileadmin/karten/VilayetPrizren-Kosovo.jpg>

Harta II: Kufijtë sipas Traktatit të Shën Stefanit të vitit 1878³¹

³¹ Hartë e Traktatit të Shën Stefanit, sanxhaku i Nishit i ndarë mes Principatës Bullgare (kazatë: Shehirkvoj (Piot) dhe Vranja) dhe Principatës Serbe (kazatë: Nish dhe Leskovc); qasur më: 27/03/2026:https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Karti_od_Sanstefan_i_Berlinski_kongres_1878.jpg